

Rocafort, 129
08015 Barcelona
T 932 478 650
F 932 478 654
copc.b@copc.cat
www.copc.cat

Col·legi Oficial de
Psicologia de Catalunya

LA INCLUSIÓ DELS I LES PSICÒLOGUES EN L'EQUIP INTERDISCIPLINAR D'ATENCIÓ EN SERVEIS SOCIALS

ANNEX

APORTACIONS DEL PSICÒLEG/LOGA en els equips d'ATENCIÓ SOCIAL a LES PERSONES

Autors:

Lourdes Aramburu
Alberto Barrientos
Jordi Bautista
Carolina Pastor
José Vilajoana

COPC

Grup de Treball

d'Intervenció Psicològica en l'àmbit Social i Comunitari

octubre 2019

Carolina Pastor, Jordi Bautista, José Vilajoana, Lourdes Aramburu, Alberto Barrientos

II PLA ESTRATÈGIC DE SERVEIS SOCIALS (PESS) 2020-2024

LA INCLUSIÓ DELS I LES PSICÒLOGUES EN L'EQUIP INTERDISCIPLINAR D'ATENCIÓ EN SERVEIS SOCIALS

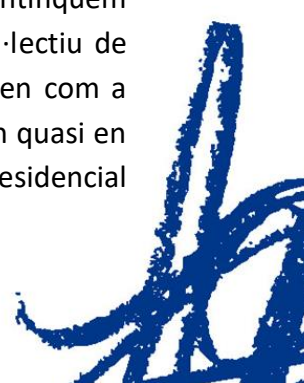
D'acord amb els objectius i la missió que persegueix el Pla Estratègic de Serveis Socials 2020-2024, així com amb els principis inspiradors que abraça, considerem que la figura dels i les psicòlogues en els equips de Serveis Socials esdevé essencial per poder assolir plenament aquests objectius, desenvolupats en els diferents eixos proposats pel Pla.

Seguidament desenvolupem aquest argumentari.

OBJECTIUS I MISSIÓ DEL PLA ESTRATÈGIC DE SERVEIS SOCIALS

L'OBJECTIU D'EVITAR LA CRONIFICACIÓ, L'AGUDITZACIÓ I LA INSTITUCIONALITZACIÓ DE LA PERSONA

El diagnòstic estratègic dels serveis socials apunta tot un ventall de factors que afecten significativament la societat catalana i les persones usuàries ateses a Serveis Socials en el moment actual, i que previsiblement persistiran en un futur a curt i mig termini. Identifiquem una crisi econòmica que ha consolidat un mercat laboral precari, amb un nou col·lectiu de "treballadors pobres" i més desigualtats socials. Especialment les dones emergeixen com a col·lectiu més afectat pel risc de pobresa i exclusió social, les quals alhora assoleixen quasi en exclusiva la tasca de cuidadores informals. Una crisi del benestar que genera exclusió residencial

i vulnerabilitat energètica. No hi ha marxa enrere per l'envelliment de la població, amb una estimació pel 2051 d'un 52,9% de persones més grans de 65 anys al nostre territori. La diversificació de la societat i dels models familiars comporten dinàmiques de major complexitat.

Totes aquestes situacions vitals van acompanyades de patiment i malestar psicològic de diversa intensitat, sovint confluint diversos d'aquests factors en cada persona o grup familiar atès a Serveis Socials. Patiment i malestar psicològic cada cop més sostingut en el temps, en tant que la recuperació i inserció requereix d'un temps prudencial d'intervenció.

Un dels objectius del pla estratègic és evitar la cronificació, l'agudització i la institucionalització de la persona. El malestar psicològic que acompanya les problemàtiques socials requereix d'una atenció especial o pot esdevenir un obstacle per la recuperació i la millora de la qualitat de vida de les persones. A més, el malestar psicològic sostingut en el temps comporta el risc de derivar en patologia mental, situació que complica o fins i tot compromet seriosament el retorn a una situació de recuperació i d'inserció social desitjada.

L'impacte directe i residual de la crisi econòmica en la salut mental de la població, tal com queda recollit en recents estudis de recerca, comporta un significatiu increment en la complexitat de l'atenció que es dona des de Serveis Socials.

Tot i que els professionals socials també acompanyen i donen suport a les persones en el seu malestar psicològic, el perfil professional de la psicologia esdevé el més adient per treballar l'esfera psíquica amb la persona afectada. Per la seva formació de base, el professional de la psicologia esdevé l'expert idoni per treballar amb la persona l'elaboració i reformulació de les seves dificultats personals, familiars i socials, per tal que no esdevinguin una interferència en el seu procés de recuperació. Els i les professionals de la psicologia ajuden les persones amb bloqueig emocional, sovint sobrepassades per la situació social en què es troben, que presenten una fragilitat psíquica que posa en perill la seva salut mental en un futur pròxim.

Igualment, el professional de la psicologia és qui pot realitzar un diagnòstic diferencial entre malestar psicològic i trastorn mental, així com identificar trastorns no diagnosticats en persones ateses a serveis socials, per tal d'orientar la seva correcta derivació a la xarxa d'atenció sanitària o bé donar atenció directa quan, per raons d'estigma, de resistències o d'altres, la immediatesa de la derivació no és possible.

També, el professional de la psicologia esdevé l'interlocutor idoni amb serveis sanitaris de salut mental que atenen tant la població adulta com infanto-juvenil.

LA INTERACCIÓ COM LA RAÓ DE SER DELS SERVEIS SOCIALS

Una possible definició de la Psicologia: “És la ciència que estudia el comportament de l’individu, en la seva relació amb el medi socialment construït”.

La mirada del professional de la psicologia no es pot absentar en el diagnòstic relacional de la persona, la família o la comunitat, en tant que la conducta humana en relació amb els altres és precisament l’objecte d’estudi de la psicologia. La intervenció psicològica es fa indispensable a l’hora de tractar de forma integral les conflictives familiars, intergeneracionals, de parella, la solitud, l’aïllament social, els maltractaments en la seva pluralitat de manifestacions, els dols, etc. La mirada i la intervenció psicològica complementa i multiplica els potencials resultats i el valor afegit de les intervencions socials que es dissenyen per abordar aquestes problemàtiques, reformulant-les en intervencions psicosocials..

La legislació vigent atribueix més competències a Serveis Socials en matèria d’atenció a la infància i a la dona, especialment en la valoració i atenció a la infància en risc i la violència masclista. Aquests casos acostumen a presentar intensitat en el malestar psicològic dels diferents membres del nucli familiar, així com sovint patologia mental. La complexitat en la intervenció en aquests casos obliga a disposar de perfils professionals més adients per ajustar la intervenció a cada cas.

PRINCIPIS INSPIRADORS

És per tot això abans esmentat que el perfil professional dels psicòlegs i les psicòlogues encaixa exactament amb els principis inspiradors d’aquest Pla Estratègic, i especialment amb relació a:

LA UNIVERSALITAT,

La composició dels equips de serveis socials amb perfils professionals diversos, que es complementen en les seves mirades per tal d’arribar a una aproximació holística de la persona ha de facilitar que la població, i també professionals d’altres sectors amb els quals s’escau treballar conjuntament, puguin desvincular l’atenció a serveis socials amb la mera cobertura de les necessitats bàsiques / econòmiques.

EL RECONeixEMENT DE LES PROFESSIONALS,

L’augment i diversificació de demandes complexes per part de les persones usuàries de Serveis Socials comporta en els equips una sobrecàrrega de feina, alhora que un impacte i desgast

emocional que resulta en ocasions difícil de sostenir, associat a l'atenció continuada d'alta intensitat. La inclusió dels i les psicòlogues en els equips de base significa un element d'acompanyament i suport als professionals, tant en la seva vessant tècnica com humana.

CONeixEMENT CIENTÍFIC I INNOVACIÓ,

Un equip multidisciplinar incrementa el seu valor competencial, el coneixement i l'expertesa, i està en millor disposició per la prendre decisions, planificar i avaluar les intervencions. Els i les professionals de la psicologia aporten el coneixement que els és propi des de la seva disciplina, cosa que incrementa la capacitat de recerca i d'innovació dels equips.

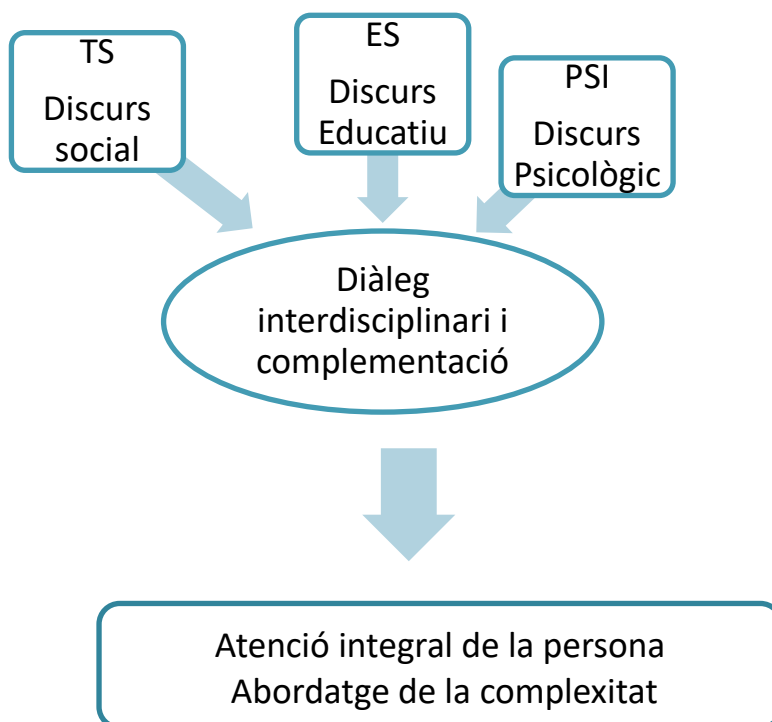
Els i les psicòlogues en els equips de Serveis Socials aporten la visió psicològica en la comprensió del cas, ampliant i complementant el diagnòstic psicosocial i el pla d'intervenció.

Igualment, ofereixen suport tècnic basat en l'orientació metodològica i en l'aportació d'elements i eines de treball relatius als processos d'estudi, disseny, implementació i avaluació dels projectes d'intervenció, siguin grupals o comunitaris.

En aquest sentit, els i les professionals de la psicologia integrats en els equips de Serveis Socials participen en l'atenció directa de les persones usuàries, tant pel que fa a l'atenció individual i familiar, com en l'atenció grupal i comunitària.

La interdisciplinarietat en l'atenció és un model de treball que ens dona una visió global i complexa del cas, permet dissenyar intervencions diferenciades però complementaries en el marc d'un discurs i un context comú .El psicòleg/loga treballa amb la resta de professionals des de la seva disciplina de forma complementaria, diferenciada i conjunta

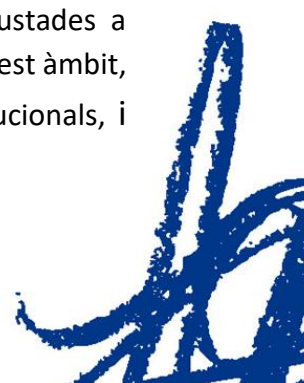

LA INTEGRACIÓ HORIZONTAL

Disposar de professionals de la psicologia en els equips de serveis socials facilita la mirada horitzontal (intersectorial) des de dins mateix de serveis socials, i permet dissenyar intervencions més elaborades en casos complexos. Ja s'ha esmentat l'avantatge de disposar professionals de la psicologia en els equips de serveis socials com a referents per a la interlocució, coordinació i intervenció conjunta amb Salut Mental.

Una nova estratègia d'intervenció amb famílies en conflicte i amb interferències parentals emergeix en la figura del "Coordinador/a de Parentalitat", rol i tasca que podria adjudicar-se en un futur pròxim als i les professionals de Serveis Socials, en estreta relació amb el sistema judicial. Per les seves característiques de complexitat, famílies disfuncionals, reiteració d'incompliments judicials, etc., els i les professionals de la psicologia esdevenen un perfil competencial idoni en aquesta matèria.

Un altre aspecte a destacar, per la seva eficàcia i eficiència, és la rellevància del perfil del psicòleg/a en les intervencions grupals i comunitàries, i en el treball en xarxa, o millor dit, en la vertebració d'una xarxa de serveis que intervé en conjunció per a trobar respostes ajustades a les necessitats que presenten les famílies en el context social complex actual. En aquest àmbit, els i les psicòlogues promouen, col·laboren i coordinen projectes de xarxes institucionals, i

Rocafort, 129
08015 Barcelona
T 932 478 650
F 932 478 654
copc.b@copc.cat
www.copc.cat

Col·legi Oficial de
Psicologia de Catalunya

ajuden a sostenir espais d'intercanvi i de debat amb d'altres sectors i serveis que intervenen amb la població que s'aten des dels Serveis Socials.

CONCLUSIONS PRELIMINARS

De tot això exposat i en una primera aproximació a la inclusió dels i les professionals de la psicologia en els equips de Serveis Socials es fa palès que aquest perfil professional esdevé essencial i s'ajusta perfectament a la missió, objectius i principis inspiradors del II Pla Estratègic de Serveis Socials.

S'adjunta annex document que exemplifica la concreció de l'atenció dels i les psicòlogues als serveis socials bàsics.

Rocafort, 129
08015 Barcelona
T 932 478 650
F 932 478 654
copc.b@copc.cat
www.copc.cat

Col·legi Oficial de
Psicologia de Catalunya

ANNEX

APORTACIONS DEL PSICÒLEG/LOGA en els equips d'ATENCIÓ SOCIAL a LES PERSONES

1. Assessora i **dona suport tècnic a l'equip de Centre de Serveis Socials** permetent als professionals tenir un **visió del cas des d'una perspectiva psicològica**, especialment quan els **cas és complex**, hi ha malestar psicològic, relacions disfuncionals o simptomatologia observable de trastorn mental.
2. Aborda situacions de **malestar psicològic** de persones i famílies i pretén ajudar a:
 - Fer-se propi allò que li passa com a subjecte
 - Posar en marxa les seves capacitats i recursos
 - Superar crisis i circumstàncies adverses
 - Millorar la seva capacitat d'adaptació funcional
 - Evitar i detectar situacions de major risc
3. Ajuda a **gestionar les emocions i ressonàncies** de l'equip de Serveis Socials, i a tenir elements per situar-se davant del cas afavorint que la relació professional usuari sigui diferent.
4. L'augment i diversificació de demandes complexes de necessitat d'abordatge psicològic a les persones usuàries de SS.SS., comporten en els equips una sobrecàrrega de feina i de necessitat de la figura psicològica. Aquestes sobrecàrregues tenen la conseqüent ressonància emocional, la qual cosa reclama el suport que l'atenció psicològica pot oferir, bé sigui directament a partir de tractament psicològic directe o a través de la seva tasca de suport
5. **Promou, col·labora i coordina projectes de xarxes institucionals** i ajuda a sostenir espais d'intercanvi i de debat amb d'altres sectors i serveis que intervenen amb la població que s'atenen des dels Serveis Socials Bàsics.
6. Un altre aspecte a destacar, per la seva eficàcia i eficiència, és el que fa referència a **les intervencions grupals i comunitàries, treball en xarxa**, etc., on els psicòlegs/es en són experts reconeguts.

7. Facilita l'**adaptació** dels usuaris a la **realitat**, i els **ajuda a connectar** i fer ús dels seus **recursos personals** i de les seves **potencialitats**, afavorint que l'**individu formi part de les seves solucions** i evitant que busqui sempre la solució fora del seu abast personal i/o àmbit familiar.
8. **Ajuda a treballar** amb persones amb un **bloqueig emocional, sovint sobrepassades per la situació social en la qual es troben**, o afectades de tal manera que pateixen una situació de fragilitat psíquica que posa en perill la seva salut mental. I que altres rol de l'atenció social no podem oferir.
9. **Detecta, diagnostica i tracta psicològicament** aquells casos quan es dona una disfunció, una simptomatologia psicològica o ja s'ha desencadenat un trastorn mental.

LES FUNCIONS DEL PSICÒLEG/A ALS SSB

1. ASSESSORAMENT TÈCNIC PSICOLÒGIC:

L'**assessorament psicològic** és una pràctica de suport tècnic als diferents professionals socials (treballadors socials, educadors socials...)

- Aporten la visió psicològica en la comprensió del cas; ampliant, i complementant el **diagnòstic psicosocial** i el pla d'intervenció, valorant e **intervenint en el malestar psicològic** dels usuaris
- Es realitza una funció de intervenció psicològica de contenció i suport als professionals exposats al desgast i a l'**impacte emocional** que comporta l'atenció continua als serveis socials.

2. EL SUPORT TÈCNIC:

Basat en l'orientació metodològica i l'aportació d'elements i eines de treball relatius als processos d'estudi, disseny, implementació i avaluació dels projectes d'intervenció, siguin grupals o comunitaris.

3. L' ATENCIÓ DIRECTA

3.1. Atenció individual/familiar: avaluació diagnòstica, orientació i el tractament de les problemàtiques que es detecten als centres de serveis socials, així com la derivació a altres serveis en cas que la situació ho requereixi.

3.2. Atenció grupal: En general són grups de tractament psicosocial o socioeducatiu, en els quals la participació del psicòleg és important tant en el seu disseny com en la seva implementació

3.3. Atenció comunitària: El psicòleg participa en les accions comunitàries tant en l'estudi de les situacions o fenòmens psicosocials que es donen en un territori, com en el disseny de projectes, en la seva implementació i en l'avaluació dels mateixos.

4.- ATENCIÓ PSICOLÒGICA I TERAPÈUTICA : Se diferencia dels altres rols d'intervenció per:

- a. **Perspectiva clínica i coneixements de psicopatologia.**
- b. **Habilitats i coneixements en Intervencions terapèutiques**
- c. **Conducció i Atenció grupal psicològica i/o psicoeducativa**
- d. **Coneixements de Psicologia Social i comunitària i de Treball en Xarxa**

L'atenció individual i familiar. Tipologies

Serà convenient la intervenció del psicòleg/a quan es dona o pot donar un **risc elevat de fragilitat emocional, malestar psicològic o simptomatologia de salut mental**, i en general quan s'obstaculitzen els processos de creixement psicosocial

1.-Disfuncions familiars:

- **A. produïdes per crisis personals i/o familiars sovint lligades al cicle evolutiu familiar**, però que s'estanquen i que produeixen un trencament en el procés evolutiu.

- **B. produïdes per canvis estructurals en les famílies**, separacions de la parella conjugal, abandó o pèrdua d'algun membre de la família, canvis de territori, immigració, re-agrupaments familiars.
- **C. produïdes per situacions de sobrecàrrega**, que comporta somatitzacions, pèrdua d'autoestima, fragilitat psíquica i sovint amb relacions conflictives, a on s'han de tractar les relacions familiars, identificant els símptomes que afecten a cada membre de la família

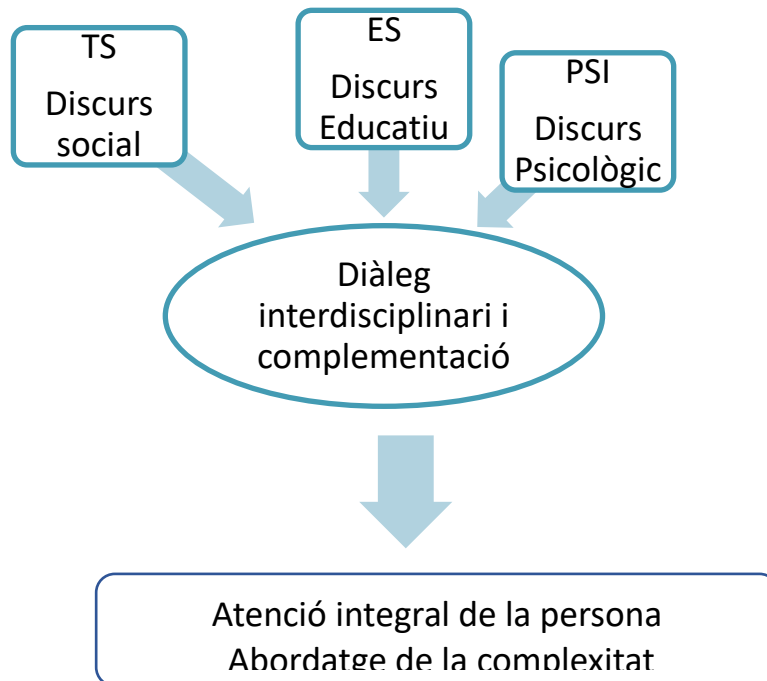
2.- Situacions cròniques i comportaments de repetició que configuren patrons de relació disfuncionals i desestructuració familiar.

3.-Situacions de fragilitat social que poden propiciar l'aparició de trastorns de salut mental, persones amb patologies, drogodependències, alcoholisme, problemes psicològics (adults o infants, joves) que cal identificar, i que sovint necessiten un abordatge des d'un servei especialitzat, ja sigui Salut Mental o altres.

4.- Una de **les estratègies emergents de cura de les famílies**, en especials dels infants, **és la figura de coordinador/a de parentalitat**. Les dificultats en la criança i les disfuncions que arrossegueu algunes famílies fa que es vegi com molt important aquesta figura, que podria adjudicar-se als professionals de SS.SS., en estreta relació amb el sistema judicial. Per les seves característiques de complexitat, famílies disfuncionals, reiteració de incompliments, etc., **els professionals de la Psicologia serien els principals perfils a considerar**.

5.-La **interdisciplinarietat** en l'atenció és un **model de treball** que ens dona una **visió global i complexa** del cas, permet **dissenyar intervencions diferenciades però complementaries** en el marc d'un discurs i un context comú .El psicòleg/loca treballa amb la resta de professionals des de la seva disciplina de forma complementaria, diferenciada i conjunta

Atenció psicològica grupal.

L'atenció grupal en el marc del tractament psicològic és una metodologia de treball, que dóna bons resultats per abordar situacions i problemàtiques que a més d'objectius socials i educatius, es plantegen també grups amb **objectius psicosocials i/o terapèutics**.

El grups realitzen una **funció** de:

- **Contenció emocional** de les persones,
 - Creen un **sentiment de pertinença**
 - **Afavoreixen els vincles** entre els membres
 - **Trenquen l'aïllament social i la soledat**,
 - Fomenten la **xarxa social de relacions**
 - Són una referència per vehicular **processos d'identificació psicològica**.
 - Determinats grups **capaciten i fomenten l'autoestima en base al treball d'habilitats i competències personals**.
- El psicòleg participa sempre, ja sigui:

- En la **planificació i concepció** del projecte grupal.
- Fent assessorament, coordinació i/o suport al llarg del procés i en la seva avaluació.
- **Interventint directament quan es tracta de grups de suport psicosocial o psicoterapèutic.**

Ex Grups de suport psicosocial i psicoterapèutics

- *Grups de persones que pateixen maltractament, violència intrafamiliar i altres*
- *Grups de cuidadors.*
- *Grups d'acompanyament vital.*
- *Grups de joves, de dones, o en general de persones en una situació determinada de fragilitat*

El psicòleg/a en els moments crítics

El psicòleg pot intervenir en situacions o **moments crítics** de les persones usuàries dels serveis socials. A **vegades aquestes situacions arriben en forma d'urgència.**

- De forma directa amb atenció psicològica:
 - Ajudant a fer contenció i a afavorir l'escolta en casos en que la situació desborda als professionals.
 - Ajudant a crear un context o escenari necessari per l'atenció de la crisi.
 - En l'atenció urgent, que requereixi atenció psicològica
- De forma indirecta:
 - Donant elements psicològics d'abordatge al treballador social/educa per la primera estratègia d'intervenció.
 - Ajudant a generar i preparar un context d'atenció o escenari que ajudi a redefinir la vivència de la urgència i/o de la situació de crisi.
 - Donant suport al desbordament de professionals i donant elements als professionals per atendre d'una altra manera les situacions que desborden

La coordinació amb la xarxa de Salut Mental

El psicòleg/a per la seva especialitat pot facilitar la **vinculació amb els Serveis de Salut Mental**, actuant com **facilitador en la comprensió** i modificador de **nexes i circuits**, per tal de:

- Facilitar l'abordatge els usuaris amb problemes de salut mental
- Facilitar l'abordatge psicopatològic i clínic de persones que també tenen problemes socials.

El **psicòleg/a és el referent de la xarxa de treball amb Salut Mental** com expert en salut mental i contextos terapèutics. La coordinació tècnica de la xarxa de salut mental amb Serveis Socials, té com objectius marc:

- Afavorir el tractament integrat de les persones que són ateses a ambdós serveis,
- Generar ponts de treball entre Serveis Socials Bàsics i Salut Mental
- Apropar i intercanviar el discurs, en la construcció dels cas.

Exemples de problemàtiques abordades per les intervencions psicològiques

- ✓ Violència intrafamiliar en totes les seves manifestacions: violència masclista, maltractament a la infància, persones grans...
- ✓ Atenció a la infància en situació de risc vulnerabilitat social
- ✓ Recolzament a familiars cuidadors
- ✓ Problemàtiques relacionals de parella i conflictives relacionals familiars
- ✓ Atenció als problemes derivats de la sobrecàrrega familiar com per exemple en alguns casos de famílies monoparentals
- ✓ Malestar lligat al desarrelament i a l'aïllament social
- ✓ Atenció psicològica a famílies multiproblemàtiques amb greus conflictes relacionals i situacions d'exclusió social.
- ✓ Contenció i acompanyament psicològic en situacions de crisi, pèrdues, trencaments o ruptures...
- ✓ Persones amb problemes de salut mental amb nul·la consciència de malaltia i que cal fer treball previ d'acompanyament per derivar i connectar amb els serveis de salut mental
- ✓ Acompanyament en processos de dol

